

АГРАРНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Гуменна І.В.,

*студентка 4 курсу факультету
цивільної та господарської юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Аграрне право у сучасному його розумінні пройшло довгий шлях становлення як самостійної галузі. У 20-30 рр. XIX ст. під час масової колективізації існувало лише таке поняття як «колгоспне право», оскільки вся система сільськогосподарських відносин стосувалась лише одного суб'єкта – колгоспу. У 80 рр. XIX ст. з'являється новий термін «радянське сільськогосподарське право», що за своєю суттю є ширшим, так як представляє інтереси не лише колгоспів, а й колгоспних дворів, радгоспів та інших суб'єктів. Здобуття Україною незалежності зумовило структурне реформування економіки, головною ціллю якої став перехід до ринкових відносин та проголошення аграрної та земельної реформ. Саме в такому руслі з'являється нова галузь – аграрне право.

Наголошуємо на тому, що до сьогодення часу не існує єдиної думки щодо статусу аграрного права. Вчені-цивілісти заявляють, що аграрне право не є самостійною галуззю, а існує лише окреме аграрне законодавство. В той же час З.А. Павлович підкреслює, що якщо існує агропромисловий комплекс, то має також існувати агропромислове право [3, 20]. Окремі вчені, такі як: Н.І. Титова, О.О. Погрібний, В.І. Семчик вважають, що аграрне право є комплексною, спеціалізованою, інтегрованою галуззю права [5, 10]. Виходячи із вказаного вище, вважаємо за доцільне погодитись із думкою О.О. Погрібного та визначати аграрне право як комплексну, інтегровану, спеціалізовану галузь права, яка охоплює різні правові норми, що регулюють аграрні відносини, які складаються у виробничій і пов'язаній з нею сільськогосподарській діяльності під час використання земель сільськогосподарського призначення різними аграрними суб'єктами.

Особливістю аграрного права є надзвичайно велика кількість нормативно-правового матеріалу. Як наслідок, виникає чимало колізій та проблем, коли підзаконні нормативно-правові акти суперечать аграрним законодавчим актам. На теперішньому етапі законодавчого процесу в Україні у галузі аграрного права не розроблено єдиного уніфікованого законодавчого акту. Проте у зарубіжних країнах була проведена досить ефективна робота над створенням такого акту, результатом прийняття якого стала гармонізація та удосконалення суспільних відносин у сфері сільського господарювання.

Так, аграрні правовідносини у Франції регулюються Аграрним кодексом, який закріплює існування різних форм власності в сільському господарстві, наявність різноманітних форм управління сільськогосподарськими підприємствами, розвиток орендних відносин, орієнтацію на великі фермерські господарства. Французький Аграрний кодекс містить норми цивільного, адміністративного, кримінального та інших традиційних галузей права, що стосуються наступних об'єктів: 1) землеустрою; 2) тварин і рослин; 3) полювання і риболовлі; 4) професійних об'єднань у сільському господарстві; 5) сільськогосподарського кредиту; 6) сільськогосподарської оренди; 7) соціальних питань; 8) організації сільськогосподарського професійного навчання.

Загалом аграрне законодавство європейських країн містить багато новел порівняно із законодавством країн СНД, а також закріплює такі основні принципи як: цільове використання сільськогосподарських земель, набуття прав на землю за давністю володіння та користування нею, захист прав приватної власності на землю та ін.

Під час вступу України до Ради Європи у 1995 році, головним її завданням було вдосконалення законодавства, а також приведення його до європейського рівня. В контексті вказаного, реформуванню підлягали в тому числі й аграрні відносини. Протягом останнього десятиліття серед науковців точаться дискусії з приводу прийняття єдиного акту у сфері аграрних відносин – Аграрного кодексу.

Як стверджують В.П. Жушман та О.М. Савельєва, кодифікація є ключовою ланкою вдосконалення механізму правового регулювання, адже саме кодифікація законодавства, в тому числі й аграрного, забезпечує високу сутність його удосконалення, сприяє його вивченню та застосуванню [2, 15].

Науковець В.В. Янчук вперше визначив предмет, об'єкт правового регулювання такого акту, а також запропонував структуру Аграрного кодексу [1, 12-13]. Доцільність прийняття подібного акту підтримують такі вчені-юристи України: В.П. Жушман, Т.О. Коваленко, В.В. Носік, В.І. Семчик, А.М. Статівка, В.Ю. Уркевич та інші. Кодифікований акт має досить багато переваг та повністю відображає систему відповідної галузі права. Аграрний кодекс також передбачає закріплення принципів аграрного законодавства та основ державної аграрної політики.

Існують також інші позиції науковців щодо вдосконалення аграрного законодавства. Зокрема, Н.І. Титова обґрунтовує доцільність прийняття саме Основ аграрного законодавства України. Як зазначає вчена, прийняття «Основ аграрного законодавства України» мало би дуже важливе значення як для підвищення ефективності правового

регулювання суспільних відносин в аграрному секторі економіки, так і для полегшення правозастосовної діяльності у цій сфері [6, 7-8].

Форма кодифікації, яка наведена Н.І. Титовою, не є досить популярною у наукових колах, проте вважаємо такий підхід досить прогресивним та ефективним.

По-перше, назва «Основи аграрного законодавства України» передбачає те, що у такому акті повинні закріплюватись базові концепції регулювання аграрних відносин. І, відповідно, зазначений вище акт буде виконувати роль фундаменту для майбутньої правотворчості у цій сфері, тим самим закріплюючи основні цілі та вектори регулювання відповідної групи суспільних відносин.

По-друге, аграрні правовідносини є досить динамічними та прогресивними, саме тому відповідних швидких змін потребує і законодавча база. У цьому плані «Основи аграрного законодавства України» є більш еластичними та сприйнятнішими до змін.

Як відомо, аграрне право характеризується комплексністю, а отже необхідно забезпечити гармонійне поєднання різних за змістом та юридичною силою аграрних норм. З цієї позиції прийняття «Основ аграрного законодавства України» є більш доречним.

І, нарешті, зазначаємо, що прийняття Аграрного кодексу є досить складним та тривалим процесом. Для початку було б доцільно прийняти «Основи аграрного законодавства України», а вже у подальшому на їх базі створити Аграрний кодекс.

Таким чином, український законодавець, враховуючи стрімкий розвиток аграрних відносин та сільськогосподарського виробництва, повинен якнайшвидше провести кодифікацію аграрного законодавства, щоб повною мірою забезпечити єдність та універсальність усього масиву аграрних відносин, а також ліквідувати наявні у ньому прогалини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрне законодавство України / Відп. редактор В. В. Янчук // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. –1996. – № 5. – Вип. 1. – К.: Юрінком, 1996. – 302 с.
2. Жушман В. П. Наукові основи систематизації аграрного законодавства / В. П. Жушман, О. М. Савельєва // Теорія і практика правознавства: електронне наукове фахове видання Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Вип. 1 (2), 2012. – С. 1-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
3. http://nauka.nulau.org.ua/download/e1_zbirnik/1.2012/Zyshman.pdf.
4. Павлович З.А. Проблеми розвитку законодавства про агропромисловий комплекс України / Аграрне законодавство

- Україні: проблеми ефективності за ред. В.І. Семчика – К., 1998. – 197 с.
5. Титова Н.І. Аграрне законодавство України / Н. І. Титова // Право України. – 1995. – № 1. – С. 6-9.
 6. Титова Н.І. Продовольча проблема: земля, праця (правові аспекти). – Львів, 1989. – 160с.\

Науковий керівник: Волохов Олексій Сергійович, кандидат юридичних наук Виконавчий директор ЮФ Семпер Лігал Есістенс